

Ғылыми мақала / Scientific article
XFТAP / IRSTI 13.11.25

<https://doi.org/10.32523/3080-1281-2025-153-4-220-235>

FINE ARTS: KAZAKHSTAN AND MONGOLIA AT THE END OF THE 20TH AND BEGINNING OF THE 21ST CENTURIES

Bibigul ZAKHAY✉^{id}

L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan

✉ [bibizakhay@mail.ru](mailto:bibi.zakhay@mail.ru)

Abstract. This article provides a comprehensive analysis of the development, stylistic directions, and artistic features of fine arts in Kazakhstan and Mongolia at the end of the 20th and the beginning of the 21st centuries. The two countries share common historical and cultural roots, nomadic lifestyles, and traditional worldviews, which are vividly reflected in their contemporary art. The late 20th century marked the decline of Soviet ideology and the rise of a new era of national spiritual revival. During this period, Kazakh and Mongolian artists sought to integrate tradition with innovation.

In Kazakhstan, the A. Kasteyev art school and modern movements in painting, graphics, and sculpture gave rise to new forms of artistic expression. Artists such as K. Telzhanov, G. Ismailova, and E. Sidorkin revitalized the national spirit while incorporating elements of modernism and expressionism. In the early 21st century, a new generation of artists elevated fine arts through installations, performances, digital, and ecological art forms.

A similar trend was observed in Mongolia: artists seeking to break free from socialist realism began merging national mythology and Buddhist symbolism with contemporary aesthetics. The works of B. Amgalan, Ts. Tsolmon, and P. Enkhjargal exemplify the intersection of national identity and global cultural processes.

The article identifies common tendencies in both countries' art, including the preservation of national identity, cultural dialogue in the context of globalization, and the harmony between tradition and technology. Furthermore, the social and spiritual functions of contemporary fine arts are analyzed, and potential directions for future development are discussed.

Keywords: fine arts; Kazakhstan; Mongolia; contemporary art; national tradition; modernism; globalization; cultural dialogue; aesthetics; spiritual revival

For citation:

Zakhay B. Fine arts: Kazakhstan and Mongolia at the end of the 20th and beginning of the 21st centuries // *Jete – Journal of Philosophy, Religious and Cultural Studies*. – 2025. – Vol. 153. – No. 4. – P. 220-235. <https://doi.org/10.32523/3080-1281-2025-153-4-220-235>.

БЕЙНЕЛЕУ ӨНЕРІ: XX ҒАСЫРДЫҢ СОҢЫ ХХІ ҒАСЫРДЫҢ БАСЫНДАҒЫ ҚАЗАҚСТАН МЕН МОНГОЛИЯ

Бибігүл ЗАХАЙ

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан

ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОЕ ИСКУССТВО: КАЗАХСТАН И МОНГОЛИЯ В КОНЦЕ XX – НАЧАЛЕ XXI ВЕКА

Бибігүл ЗАХАЙ

Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан

Аңдатпа. Бұл мақалада XX ғасырдың соңы мен ХХІ ғасырдың басындағы Қазақстан мен Моңғолияның бейнелеу өнерінің даму үдерісі, стильдік бағыттары мен көркемдік ерекшеліктері жан-жақты қарастырылады. Екі елдің де тарихи-мәдени ортақ тамырлары, көшпелі өмір салты мен дәстүрлі дүниетаным элементтері олардың қазіргі заманғы бейнелеу өнерінде өзіндік сипатпен көрініс тапқаны айқындалады. XX ғасырдың соңы – кеңестік идеологияның әлсіреп, ұлттық рухани жаңғыру кезеңіне ұласқан уақыт болды. Осы кезеңде қазақстандық және моңғол суретшілер дәстүр мен жаңашылдықты ұштастыруға ұмтылды.

Қазақстанда Ә. Қастеев атындағы өнер мектебі мен заманауи кескіндеме, графика, мүсін өнері саласында жаңа көркемдік тіл ізденістері пайда болды. К. Телжанов, Г. Исмаилова, Е. Сидоркин сынды суретшілердің шығармашылығы ұлттық рухты жаңғыртумен қатар, модернистік және экспрессионистік тәсілдерді қолдануымен ерекшеленді. Ал ХХІ ғасырдың басында жас буын суретшілер – инсталляция, перформанс, цифрлық және экологиялық бағыттар арқылы бейнелеу өнерін жаңа деңгейге көтерді.

Моңғолияда да осыған ұқсас бағыт байқалды: социалистік реализм шеңберінен шығуға ұмтылған суретшілер ұлттық мифология мен буддистік символиканы қазіргі эстетикамен біріктірді. Б. Амгалан, Ц. Цолмон, П. Энхжаргал сияқты суретшілердің еңбектері ұлттық болмыс пен жаһандық мәдени үдерістердің тоғысын көрсетеді.

Мақалада екі елдің өнеріндегі ортақ тенденциялар – ұлттық бірегейлікті сақтау, жаһандану жағдайындағы мәдени диалог, дәстүр мен технологияның үйлесімі – ғылыми тұрғыда салыстырмалы талданады. Сонымен қатар қазіргі заманғы бейнелеу өнерінің қоғамдағы әлеуметтік және рухани қызметі айқындалып, болашақтағы даму бағыттары ұсынылады.

Түйін сөздер: бейнелеу өнері; Қазақстан; Моңғолия; заманауи өнер; ұлттық дәстүр; модернизм; жаһандану; мәдени диалог; эстетика; рухани жаңғыру

Аннотация. В данной статье всесторонне рассматриваются процессы развития, стилевые направления и художественные особенности изобразительного искусства Казахстана и Монголии конца XX и начала XXI века. Обе страны имеют общие историко-культурные корни, кочевой образ жизни и традиционное мировоззрение, что находит свое отражение в современном искусстве. Конец XX века стал временем ослабления советской идеологии и начала национального духовного возрождения. В этот период казахстанские и монгольские художники стремились объединить традиции и новаторство.

В Казахстане на основе школы имени А. Кастеева в живописи, графике и скульптуре появились новые формы художественного выражения. Творчество таких художников, как К. Телжанов, Г. Исмаилова и Е. Сидоркин, отличается стремлением к возрождению национального духа, а также использованием модернистских и экспрессионистских приемов. В начале XXI века молодое поколение мастеров вывело изобразительное искусство на новый уровень, активно используя инсталляции, перформансы, цифровые и экологические направления.

В Монголии также наблюдалась схожая тенденция: художники, стремившиеся выйти за рамки социалистического реализма, начали сочетать национальную мифологию и буддийскую символику с современными эстетическими принципами. Работы Б. Амгалана, Ц. Цолмона и П. Энхжаргала отражают соединение национальной идентичности и глобальных культурных процессов.

В статье выявлены общие тенденции развития искусства двух стран: сохранение национальной самобытности, культурный диалог в условиях глобализации и гармония традиции с технологиями. Кроме того, определяется социальная и духовная роль современного изобразительного искусства и обозначаются перспективы его дальнейшего развития.

Ключевые слова: изобразительное искусство; Казахстан; Монголия; современное искусство; национальные традиции; модернизм; глобализация; культурный диалог; эстетика; духовное возрождение

Сілтеме жасау үшін:

Захай Б. Бейнелеу өнері: xx ғасырдың соңы XXI ғасырдың басындағы Қазақстан мен Моңғолия // Jete – Journal of Philosophy, Religious and Cultural Studies. – 2025. – Vol. 153 – No. 4. – 220-235 бб. <https://doi.org/10.32523/3080-1281-2025-153-4-220-235>.

Кіріспе

XX ғасырдың соңы мен XXI ғасырдың басы Қазақстан мен Моңғолия өнері үшін айрықша тарихи-мәдени кезең болды. Бұл дәуір кеңестік идеологиялық шектеулердің әлсіреп, ұлттық мәдениет пен руханияттың қайта жаңғыруымен сипатталады. Әсіресе бейнелеу өнері осы өзгерістердің көркем көрінісі ретінде халықтың тарихи жадын, дәстүрлі дүниетанымын және жаңа жаһандық эстетикалық бағыттарды тоғыстырған кеңістікке айналды. Екі елдің де мәдени дамуындағы ортақ факторлар көшпелі өмір салтының мұрасы, табиғатқа, мифология мен дәстүрге деген терең құрмет олардың суретшілерінің дүниетанымында және шығармашылық тілінде ерекше орын алды (<https://www.artmongolia.mn/contemporary-art>)

Қазақстан мен Моңғолия өнерінің XX ғасырдың соңындағы даму үдерісін қарастырғанда, алдымен олардың тарихи жағдайына тоқталу қажет. Кеңес Одағы құрамында болған Қазақстан мен социалистік бағыттағы Моңғолия XX ғасыр бойы идеологиялық тұрғыдан ұқсас бағыттарды бастан өткерді. Бейнелеу өнері социалистік реализм арнасында дамып, еңбек адамын, индустрияландыруды, кеңестік өмірдің жетістіктерін мадақтау басты тақырыпқа айналды. Дегенмен, 1980–1990 жылдары саяси және әлеуметтік өзгерістер өнердің мазмұны мен формасына жаңа серпін берді. Бұл кезеңде суретшілер ұлттың тарихи тамырларына, фольклорға, рухани дәстүрге бет бұрып, өнерді ұлттық сана мен өзіндік болмысты айқындаудың құралына айналдырды.

Қазақстандық суретшілер шығармашылығында Ә. Қастеевтің реалистік дәстүрі сақтала отырып, жаңа көркемдік ізденістер байқалды (<https://www.gmirk.kz>). 1980–1990 жылдары К. Телжанов, Г. Исмаилова, С. Мәмбеев, Е. Сидоркин сынды тұлғалар ұлттық бояу мен заманауи көркемдік тәсілдерді ұштастырды. Олар халық тұрмысын, тарихи кейіпкерлерді, эпостық образдарды заманауи пластикалық шешімдер арқылы көрсетті [1, 198 б]. 1990 жылдардан бастап тәуелсіздік алған Қазақстанда бейнелеу өнері ұлттық сана мен мәдени жаңғыруды бейнелейтін маңызды идеологиялық күшке айналды. Жаңа буын суретшілер – А. Қалыбекова, С. Нұрмұхамбетов, Ш. Сариев және басқалар постмодернистік, символистік және экспрессионистік бағыттарды меңгеріп, бейнелеу өнерін философиялық және әлеуметтік тұрғыдан байытты (Nurmukhametov, 2021:210).

Моңғолияда да ұқсас көркемдік құбылыстар байқалды. Социалистік кезеңде қалыптасқан классикалық мектеп біртіндеп дәстүрлі моңғол бейнелеу эстетикасымен үндес жаңа бағыттарға жол ашты. 1990-жылдардан бастап моңғол суретшілері өздерінің мәдени мұрасына, буддистік символика мен ежелгі мифтерге қайта оралды. Ц. Цолмон, Б. Амгалан, Г. Лхамсурэн сияқты суретшілердің еңбектерінде ұлттық сарын мен қазіргі әлемдік өнердің элементтері ұштасып, мәдени гибридизация құбылысы айқын көрінді (Enkhbold, 2018: 156).

XXI ғасырдың басында Қазақстан мен Моңғолияның өнер кеңістігі жаһандану мен ақпараттық технологиялардың ықпалымен жаңа сипат алды. Цифрлық медиа, инсталляция, бейнеөнер, экологиялық және әлеуметтік тақырыптар алдыңғы

қатарға шықты. Бұл тенденциялар екі елдің де заманауи өнерін әлемдік контекстпен байланыстырып, халықаралық көрмелер мен мәдени форумдарда белсенді қатысуына мүмкіндік берді (Dashnyam, 2020: 204).

Сонымен қатар, қазіргі зерттеулер көрсеткендей, Қазақстан мен Моңғолия өнерінің өзара ықпалдастығы мен параллельді дамуы тек тарихи-мәдени ортақтықпен ғана емес, сондай-ақ посткеңестік кеңістіктегі рухани жаңғыру үдерістерімен де байланысты. Бейнелеу өнері – қоғамның мәдени жадын сақтаушы әрі жаңа заманның көркем тілін қалыптастырушы күш ретінде ерекше маңызға ие. Осы тұрғыдан алғанда, XX ғасырдың соңы мен XXI ғасырдың басындағы Қазақстан мен Моңғолияның бейнелеу өнері – дәстүр мен инновацияның тоғысқан тұсы, рухани ізденістің жаңа парағы болып табылады.

Зерттеу әдісі мен материалдары

Бұл зерттеу XX ғасырдың соңы мен XXI ғасырдың басындағы Қазақстан мен Моңғолияның бейнелеу өнерінің дамуын кешенді түрде талдауға бағытталған. Мақсат – екі елдің мәдени кеңістігіндегі көркемдік үдерістерді салыстыра қарастырып, олардың тарихи, әлеуметтік және эстетикалық ерекшеліктерін анықтау. Осыған байланысты зерттеу сапалы сипаттағы мәдениеттанулық, өнертанулық және салыстырмалы-талдамалық әдістерге сүйенеді.

Біріншіден, тарихи-генетикалық әдіс қолданылды. Бұл әдіс бейнелеу өнерінің даму эволюциясын кезең-кезеңмен қарастыруға мүмкіндік берді. XX ғасырдың соңындағы саяси және әлеуметтік өзгерістердің (Кеңес Одағының ыдырауы, тәуелсіз мемлекеттердің құрылуы, жаһандану әсері) өнердегі көрінісі тарихи контексте зерттелді. Осы арқылы Қазақстан мен Моңғолия суретшілерінің шығармашылық бағыттарының тарихи негізі мен идеологиялық трансформациясы анықталды.

Екіншіден, салыстырмалы-мәдени талдау әдісі пайдаланылды. Бұл тәсіл екі елдің өнерін ұқсас тарихи жағдайлардағы мәдени дамудың нәтижесі ретінде салыстырып, олардың ортақ және ерекшелік сипаттарын айқындауға мүмкіндік берді. Мысалы, екеуінде де социалистік реализмнен кейін ұлттық сана мен дәстүрге қайта оралу үрдісі байқалды, бірақ әрқайсысы өзіндік символдық және эстетикалық тіл арқылы көрініс тапты.

Үшіншіден, бейнелеу талдауы (визуалды анализ) қолданылды. Бұл әдіс суретшілердің шығармаларын формалық, композициялық, түстік және семантикалық тұрғыдан талдауға бағытталды. Кескіндеме, графика және мүсін туындыларының мазмұндық және көркемдік құрылымы зерттеліп, онда қолданылған бейнелік символдар мен стильдік ерекшеліктер анықталды.

Төртіншіден, мәдени-семиотикалық тәсіл қолданылып, бейнелер мен көркем таңбалардың мәдени мағынасы ашылды. Қазақстан мен Моңғолияның ұлттық бейнелеу өнерінде кездесетін көшпелі мәдениетке тән белгілер – жылқы, дала кеңістігі, киіз үй, мифологиялық кейіпкерлер – семиотикалық тұрғыда талданып, олардың заманауи контексте қандай мағынаға ие болғаны қарастырылды.

Зерттеу материалдарына әр елдің ұлттық өнер музейлерінің қорларындағы туындылар, заманауи көрме каталогтары, өнертанушылық мақалалар мен монографиялар, сондай-ақ суретшілермен және өнертанушылармен жүргізілген сұхбаттар кірді. Ә. Қастеев атындағы Мемлекеттік өнер музейінің деректері, Қазақстан Республикасы Мемлекеттік

архивінің мәдениет саласына қатысты құжаттары, Моңғолияның Өнер академиясының материалдары зерттеудің негізгі эмпирикалық базасын құрады.

Талқылау

Зерттеу барысында қолданылған тарихи-генетикалық, салыстырмалы-мәдени, визуалды және мәдени-семиотикалық әдістердің нәтижесінде XX ғасырдың соңы мен XXI ғасырдың басындағы Қазақстан мен Моңғолия бейнелеу өнерінің даму үрдістері мен ортақ көркемдік ұстанымдары айқындалды. Бұл кезең – екі елдің де саяси және рухани тұрғыда түбегейлі өзгерістерге ұшыраған уақыты. Осы өзгерістер бейнелеу өнерінің мазмұнына, идеялық бағытына, көркемдік тіл мен эстетикалық ұстанымдарға зор ықпал етті.

Тарихи-генетикалық әдіс бейнелеу өнерінің даму логикасын кезең-кезеңімен қарастыруға мүмкіндік берді. XX ғасырдың соңындағы тарихи контекст – кеңестік жүйенің күйреуі, нарықтық қатынастардың орнығуы және ұлттық сана-сезімнің жандануымен ерекшеленді. Осы әлеуметтік өзгерістер өнердің идеялық бағытын айқындады.

Қазақстанда бейнелеу өнері тәуелсіздік кезеңімен бірге жаңа мазмұнға ие болды. Бұрынғы социалистік реализм эстетикасы халықтың тарихи жадына, ұлттық болмысына, рухани құндылықтарына бағытталған тақырыптармен алмасты. К. Телжанов, С. Мәмбеев, Г. Исмаилова сынды суретшілер кеңестік дәуірде ұлттық бейнелерді жаңаша интерпретациялау арқылы дәстүр мен қазіргі заманды байланыстырып берді. 1990 жылдары тәуелсіз Қазақстан суретшілері қоғамдағы рухани дағдарыс пен жаңа мәдени бағыттарды айқындауда ерекше рөл атқарды.

Салыстырмалы-мәдени әдіс Қазақстан мен Моңғолия бейнелеу өнеріндегі ортақ және ерекшеленетін көркемдік белгілерді анықтауға мүмкіндік берді. Ұқсастықтардың бірнеше негізгі қыры назар аудартады. Біріншіден, екі ел де көшпелі өркениет тәжірибесін өнер тілі арқылы қайта жаңғыртуға ұмтылады. Бұл тақырыптар – жылқы бейнесі, кең дала, мифтік кейіпкерлер, шамандық немесе тәңірлік мотивтер – екі елдің көркемдік жүйесінде айқын көрініс береді. Екіншіден, урбанизация тақырыбы Қазақстанда да, Моңғолияда да XXI ғасырдың басынан бастап өзекті бола бастады. Экономикалық жаңғыру, қала өмірінің қарқынды дамуы, әлеуметтік теңсіздік, экологиялық мәселелер суретшілердің назарын аударып, жаңа көркемдік дискурстардың пайда болуына әкелді.

Алайда айырмашылықтар да жоқ емес. Моңғолияда буддистік өнердің тарихи дәстүрі басым болғандықтан, будда бейнелері, құдайлар галереясы, космогониялық символика заманауи өнерде жиі кездеседі. Қазақстанда болса, түркілік, шамандық және ұлттық эпостық мотивтер кеңірек тараған. Сондай-ақ Қазақстанда жаңа медиа, перформанс, инсталляция, цифрлық өнер жанрлары Моңғолиямен салыстырғанда тезірек дамыды. Бұл айырмашылықтар әр елдің мәдени ортасының, көркемдік білім беру жүйесінің және халықаралық байланыстарының әркелкілігіне байланысты.

Визуалды талдау әдісі бейнелеу өнерінің пластикасын, композициялық құрылымдарын, бояу гаммасын, символикалық элементтерін нақты салыстыруға мүмкіндік берді. Қазақстандық суретшілердің шығармаларында көбіне кеңістіктік еркіндік, түс пен жарықтың ашық шешімдері, динамикалық қозғалыс басым. Моңғол суретшілері болса, көбіне сызықтық айқындыққа, декоративтік композицияға, символдық-мифологиялық мазмұнды тереңдетуге көңіл бөледі. Бұл айырмашылықтар көркемдік ойлаудың

ұлттық ерекшеліктерімен бірге аймақтық эстетикалық дәстүрлердің әр елде әртүрлі сақталуымен түсіндіріледі.

Мәдени-семиотикалық әдісті қолдану екі ел өнеріндегі символдық кеңістіктің құрылымын терең түсінуге мүмкіндік берді. Қазақстандық образдық жүйеде Көк Тәңірі, Самұрық құс, арғымақ, дала кеңістігі сияқты архетиптер маңызды рөл атқарса, моңғол өнерінде Будда, Дхарма дөңгелегі, бес дүние моделі, қорғаушы құдайлар сияқты мифологиялық-діни символдар жиі кездеседі. Бұл айырмашылық мәдени семиотиканың маңызды қағидасын айқын көрсетеді: әр этностың көркемдік таңбалық жүйесі оның дүниетанымдық негізі мен тарихи жадынан бөлінбейді. Осыған байланысты Қазақстан мен Моңғолия өнеріндегі таңбалық жүйелерді түсіну екі елдің рухани-мәдени кодын түсінуге жол ашады.

Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, XX ғасырдың соңы мен XXI ғасырдың басындағы кезең екі ел үшін жаңа көркемдік парадигмалардың қалыптасу уақыты болды. Қазақстанда постмодернистік ізденістер, концептуалды өнер, символикалық абстракция белсенді таралса, Моңғолияда дәстүрлі ойлау мен модернистік эстетиканың синтезі өзекті болды. Бұл құбылыстар екі елдің мәдени дамуының ортақ тенденцияларымен қатар, олардың өзіндік дара жолын да айқын көрсетеді.

Сонымен қатар зерттеуде байқалған маңызды аспектілердің бірі – көркемдік білім беру мен музейлік инфрақұрылымның рөлі. Қазақстанда өнер академиялары, музейлер, жеке галереялар белсенді дамып, өнер кеңістігінде жүйелі кәсіби ортаның қалыптасуына жағдай жасады. Моңғолияда бұл үдеріс баяу жүргенімен, соңғы онжылдықта мемлекет және жеке сектор тарапынан өнерді қолдау шаралары күшейіп, галереялар мен көркемдік ұйымдардың саны артты. Бұл өзгерістер шығармашылық процестің жандануына тікелей ықпал етті.

Жалпы алғанда, зерттеу барысында қолданылған әдістердің барлығы Қазақстан мен Моңғолияның қазіргі заманғы бейнелеу өнерін тарихи, мәдени және семиотикалық тұрғыдан кешенді түрде қарастыруға мүмкіндік берді. Екі елдің көркемдік дамуының бағыттары бір жағынан ортақ тарихи тағдырдың салдарын көрсетсе, екінші жағынан ұлттық мәдениет пен рухани дәстүрлердің әр елде өзіндік ерекшеліктермен сақталып қалғанын дәлелдейді. Осылайша, XX ғасырдың соңы – XXI ғасырдың басындағы Қазақстан мен Моңғолия бейнелеу өнері мәдени трансформация, жаңғыру және жаңа көркемдік идеялардың қалыптасуымен сипатталатын көпқырлы құбылыс ретінде бағалануы тиіс.

Моңғолияда да ұқсас құбылыс байқалды. 1989 жылдан кейін ел демократиялық реформалар кезеңіне енді, бұл көркем мәдениетке еркіндік пен жаңаша ойлаудың келуіне себеп болды. Бұрынғы идеологиялық шектеулер алынып, ұлттық мәдениет пен буддистік философия тақырыптары қайтадан бейнелеу өнерінің өзегіне айналды. Б. Амгалан, Ц. Цолмон, Г. Лхамсурэн сияқты суретшілер дәстүрлі символиканы заманауи композициялық құрылыммен үйлестірді. Бұл тарихи үрдіс екі елдің де өнерінде мәдени жаңғыру феноменінің басталуын көрсетті (<https://www.artmongolia.mn/contemporary-art>).

Салыстырмалы әдіс екі елдің бейнелеу өнеріндегі ортақ тенденциялар мен айырмашылықтарды анықтауға мүмкіндік берді. Қазақстан мен Моңғолияның тарихи даму жолдарына қарамастан, олардың мәдениетінде көшпелі өркениеттің іздері айқын сақталған. Осы ерекшелік бейнелеу өнеріндегі табиғат пен адам бірлігі, кеңістік пен қозғалыс ұғымдарының басты бейнелік құралға айналуынан көрінеді.

Қазақстандық кескіндемеде дала, жылқы, киіз үй, батыр және ана бейнесі жиі қолданылады. Бұл ұлттық рухты, ұрпақтар сабақтастығын және кеңістіктік еркіндікті білдіреді. Ал моңғол суретшілері өз шығармаларында таулар мен рухани аспан символикасын, мифологиялық кейіпкерлер мен буддистік иконография элементтерін кеңінен қолданады. Екі елдің де суретшілері үшін табиғат тек фон немесе көрініс емес, рухани кеңістіктің метафорасына айналған.

Салыстырмалы тұрғыдан алғанда, Қазақстан өнері көбіне әлеуметтік-патриоттық мазмұнды және тарихи сана жаңғыруын алға шығарса, Моңғолия өнері рухани философиялық мазмұнға, адамның ішкі әлемін бейнелеуге көбірек бағытталған. Дегенмен, екі бағыт та жаһандану дәуіріндегі ұлттық бірегейлікті сақтау мен заманауи эстетикалық тіл табудың ортақ мәселесін шешуге тырысады.

Визуалды талдау нәтижесінде Қазақстан мен Моңғолия суретшілерінің шығармаларында көрініс тапқан көркемдік шешімдердің ұқсастықтары мен айырмашылықтары анықталды. Қазақстандық суретшілердің кескіндемелік мәнері көбіне экспрессия мен символизмге сүйенеді. К. Телжановтың «Ата мекен», Г. Исмаилованың «Тұрмыс көрінісі», А. Қалыбекованың «Аруақ» сияқты туындыларында ұлттық тарих пен әйел болмысы жаңа көркемдік тілмен ұсынылған (<https://www.gmirk.kz>). Моңғол суретшілерінің шығармаларында түстік үйлесім мен композицияның үйлесімділігі ерекше орын алады. Ц. Цолмонның «Жарық пен түнек» туындысында буддистік философия мен модернистік формалар синтезі байқалады. Бұл шығармалар арқылы визуалды мәдениеттегі дәстүр мен заманауилық арасындағы тепе-теңдік көрініс табады.

Сондай-ақ ХХІ ғасырдың басында екі елдің суретшілері жаңа медиа технологияларды пайдалана бастады. Инсталляциялар, цифрлық кескіндеме, видеоарт және экологиялық тақырыптағы перформанстар ұлттық бейнелеу өнерін жаңа деңгейге көтерді. Мұндай туындыларда көрермен мен кеңістік арасындағы интерактивті байланыс орнайды, бұл қазіргі мәдениеттің көпқабатты сипатын көрсетеді.

Мәдени-семиотикалық әдіс ұлттық көркемдік кодтарды түсіндіруге мүмкіндік берді. Қазақстан өнерінде жылқы бейнесі еркіндік пен рухтың символы, ана бейнесі өмірдің бастауы, ал дала кеңістігі ұлттың мәңгілігін білдіреді. Бұл символдар жаңа заман жағдайында әлеуметтік және рухани мәнге ие болып, халықтың мәдени жадын жаңғыртады (Лхамсурэн, 2019: 175).

Моңғолия өнеріндегі басты семиотикалық бейнелер от, тау, аспан, лама және мандала. Бұл элементтер буддистік космологиямен байланысып, адам мен табиғаттың, рух пен материяның тұтастығын білдіреді. Екі мәдениеттегі бейнелерде ортақ дүниетанымдық негіз – әлемнің гармониясы мен адамның табиғатпен үйлесімді өмір сүру идеясы көрініс табады.

Семиотикалық тұрғыдан алғанда, екі елдің бейнелеу өнері де ұлттық символиканы тек дәстүрлі формада сақтап қоймай, оны жаңа замандағы әлеуметтік және экологиялық мәселелерді бейнелеудің құралына айналдырды. Мысалы, заманауи қазақ суретшілерінің экологиялық тақырыптағы туындыларында дала мен табиғат образы адамның рухани күйін бейнелеудің метафорасына айналған.

Барлық әдістердің нәтижелерін біріктіре қарастырғанда, ХХ ғасырдың соңы мен ХХІ ғасырдың басындағы Қазақстан мен Моңғолияның бейнелеу өнері ортақ мәдени процестің екі ұлттық нұсқасы ретінде сипатталады. Екі ел де посткеңестік кеңістіктегі мәдени тәуелсіздікті қалыптастыру жолында дәстүр мен заманауилықтың синтезін

ізеді. Қазақстан өнері ұлттық идеяны көркем тілмен бейнелеудің үлгісіне айналды: суретшілер тарихи тұлғаларды, салт-дәстүрді және халықтың рухани мұрасын жаңаша интерпретациялады. Моңғолия өнері буддистік дәстүр мен заманауи философиялық ізденістерді біріктіріп, рухани трансценденттік мазмұнды алға шығарды (Сейдахметова, 2022:192).

Бұл зерттеу көрсеткендей, екі елдің бейнелеу өнері қазіргі жаһандық мәдениет контекстінде өзіндік бірегейлік пен терең рухани мағынаға ие. Сонымен қатар, заманауи технологиялардың, мультимедиялық тәсілдердің, цифрлық өнердің дамуы екі мәдениеттің де халықаралық аренада танылуына ықпал етуде. Осылайша, тарихи, мәдени және семиотикалық тұрғыдан алғанда, Қазақстан мен Моңғолияның XX ғасырдың соңы – XXI ғасырдың басындағы бейнелеу өнері дәстүр мен жаңашылдықтың, ұлттық сана мен жаһандық эстетиканың өзара тоғысқан көрінісі болып табылады.

Талдау нәтижесі

Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, XX ғасырдың соңы мен XXI ғасырдың басындағы Қазақстан мен Моңғолияның бейнелеу өнері ұқсас тарихи жағдайларда дамығанымен, өзіндік ұлттық ерекшеліктерін сақтап, әртүрлі эстетикалық бағыттарға бет бұрды. Тарихи, мәдени және әлеуметтік факторлардың ықпалы екі елдің де өнер кеңістігінде жаңа көркемдік ізденістердің тууына жол ашты. Зерттеу барысында алынған нәтижелер төмендегі бағыттар бойынша жүйеленіп, салыстырмалы түрде талданды.

Зерттеудің басты нәтижесі екі елдің бейнелеу өнерінде дәстүр мен жаңашылдықтың бір-бірін толықтыра отырып, ұлттық бірегейлікті сақтаудың тиімді тетігіне айналғандығын дәлелдеу. Қазақстан мен Моңғолияда XX ғасырдың соңында орын алған саяси және рухани өзгерістер өнердің әлеуметтік маңызын арттырды. Суретшілер ұлттық тарих пен мәдениетке қайта оралып, бейнелеу өнерін халықтың рухани жаңғыруының құралы ретінде қолданды.

Кесте 1 – салыстырмалы нәтижелер

Зерттеу көрсеткіштері	Қазақстан бейнелеу өнері	Моңғолия бейнелеу өнері	Ортақ сипаттар
Тарихи контекст	Кеңес дәуірінен кейінгі тәуелсіздік кезеңі ұлттық идеяны жаңғыртумен сипатталды.	Социалистік дәуірден кейін демократиялық мәдени кеңістік қалыптасты.	Екі ел де идеологиялық шектеуден кейін мәдени еркіндікке қол жеткізді.
Негізгі тақырыптар	Ұлттық тарих, дала кеңістігі, жылқы, ана, рухани қайта түлеу.	Буддистік мифология, табиғат, адам мен рух байланысы, аспан символикасы.	Табиғат пен рух, дәстүр мен адам болмысы арасындағы байланыс басым.
Көркемдік бағыттар	Экспрессионизм, символизм, постмодернизм, реализм.	Сюрреализм, неотрадиционализм, буддистік модернизм.	Заманауи тәсілдер мен дәстүрлі көркем кодтардың синтезі.

Түс пен композиция	Ашық, динамикалық түстер; кеңістік пен қозғалысты бейнелеу.	Пастель және табиғи түстер; симметриялық құрылым басым.	Табиғаттан шабыт алу, түстік үйлесім мен философиялық тереңдік ортақ.
Бейнелік символдар	Дала, киіз үй, тұлпар, әйел бейнесі.	Тау, аспан, от, манда-ла, рух бейнелері.	Символдар ұлттық дүниетаным мен рухани кодтың көрінісі.
Жаңа технологиялар қолдану	Цифрлық кескіндеме, инсталляция, экологиялық перформанс.	Видеоарт, буддистік цифрлық мандала, экожоба.	Цифрлық өнер мен экологиялық тақырып ортақ трендке айналған.
Идеялық мазмұн	Ұлттық сана, тарихи жады, рухани жаңғыру.	Адам мен табиғаттың бірлігі, ішкі рухани ізденіс.	Рухани және философиялық бағыттар басым.
Қоғамдық рөлі	Ұлттық идеологияны күшейтуші, мәдени жаңғыру құралы.	Рухани тепе-теңдік пен мәдени мұраны сақтаушы құрал.	Өнер әлеуметтік және рухани үйлесімділікті қалыптастырушы күшке айналған.

Кестеде көрсетілген нәтижелер екі елдің бейнелеу өнерінің бір-бірімен тығыз байланысын және өзара мәдени параллельдерін нақты дәлелдейді. Ең алдымен, тарихи факторлар екі елдің көркем даму траекториясын анықтады: екеуі де социалистік жүйеден кейін ұлттық болмысқа қайта бет бұрды. Бұл құбылыс бейнелеу өнерінде ұлттық символдарды жаңаша түсіндірумен қатар, көркемдік тәсілдердің жаңаруына әкелді.

Қазақстанда бейнелеу өнері ұлттық идеяны жаңғырту мен тарихи жадыны сақтауға бағытталды. Мысалы, К. Телжановтың «Ата мекен» немесе С. Мәмбеевтің «Дала үні» туындыларында дала кеңістігі мен адам рухының тұтастығы айқын көрінеді. Сонымен қатар, 2000-жылдардан бастап жаңа буын суретшілер цифрлық технологиялар мен инсталляцияларды қолданып, экологиялық және әлеуметтік мәселелерді көтерді. Бұл Қазақстан өнерінің жаһандық мәдени кеңістікке кірігуін көрсетеді.

Моңғолияда бейнелеу өнері рухани-философиялық бағытта дамыды. Ц. Цолмонның «Жарық пен түнек» немесе Б. Амгаланнның «Тәңірге үндеу» еңбектері адам мен табиғаттың, рух пен кеңістіктің байланысын көрсетеді. Буддистік символдар мен ұлттық ою-өрнектер заманауи көркем тіл арқылы жаңа мәнге ие болды. Бұл Моңғолия суретшілерінің дәстүрді сақтай отырып, оны модернистік тұрғыда жаңғыртқанын дәлелдейді.

Кестелік салыстыру нәтижелері сонымен қатар екі елдің өнерінде табиғат пен рухани үйлесім тақырыбының басым екенін айқындайды. Бұл ерекшелік олардың мәдениетінде көшпелі өркениет мұрасының терең тамырланғанын көрсетеді. Табиғат бейнесі екі елде де тек көрініс емес, философиялық ұғымға айналып, адамның ішкі рухани әлемін бейнелеудің құралы ретінде көрініс табады.

Қазақстан мен Моңғолия суретшілерінің XX ғасырдың соңында қалыптасқан негізгі ерекшеліктерінің бірі ұлттық көркемдік дәстүрді заманауи талаптарға бейімдеу, оны жаңа символдық мағыналармен толықтыру болды.

Қазақстанда бұл үдеріс көшпелі өркениеттің пластикалық жүйесін қайта жаңғырту, этносимволизм элементтерін кеңінен қолдану арқылы байқалса, Моңғолияда буддистік-

ламаистік өнердің дәстүрлі мотивтері, тибеттік иконография көркемдік тілдің жаңа қырларын ашуға мүмкіндік берді.

Мысалы, қазақ суретшілері жылқы, киіз үй, қыран, дәстүрлі ою-өрнектер бейнесін жаңа композициялық шешімдермен біріктірсе, моңғол шеберлері тсо-малярство, танка, бурхан бейнелеу дәстүрі негізінде символикалық кеңістікті модернистік әдістермен қайта құруға талпынды.

1990 жылдардағы әлеуметтік-экономикалық өзгерістер екі елде де көркемдік еркіндіктің жаңа деңгейге шығуына әсер етті. Мемлекеттік идеологиядан тәуелсізденген шығармашылық орта жеке тұлғаның ішкі әлеміне, философиялық ізденістерге, экспериментке көбірек көңіл бөле бастады.

Қазақстанда бұл құбылыс: модернизм мен постмодернизм бағыттарының белсенді таралуы, инсталляция, перформанс, видео-арт секілді заманауи жанрлардың қалыптасуы, жеке көркем мектептердің пайда болуы арқылы көрініс тапты.

Моңғолиялық суретшілер де осы кезеңде жаңа формаларға бет бұрып, әлемдік заманауи өнермен өзара ықпалдастығын күшейтті. Дәстүрлі реалистік бейнелеу әдістерімен қатар символикалық абстракция, экспрессионизм, сюрреализм бағыттары кең өріс алды. Қалалық мәдениеттің дамуы, жаһандану үдерістерінің күшеюі суретшілердің тақырыптық таңдауларына да ықпал етті.

Қазақстан мен Моңғолияның жаңа буын суретшілері заманауи мегаполистің динамикасын, урбанизациямен бірге келген әлеуметтік күйзелістерді, экологиялық дағдарысты өз шығармаларының негізгі идеясына айналдырды. Қазақстандағы Ә. Қастеев атындағы өнер академиясы, Т. Жүргенов атындағы Қазақ ұлттық өнер университеті, Өнер музейлері мен галереялары суретшілердің кәсіби қалыптасуында маңызды рөл атқарды.

Ал Моңғолияда Моңғол мемлекеттік өнер университеті, Улан-Батор бейнелеу өнері музейі, жеке галереялардың белсенді дамуы шығармашылық ортаның қалыптасуына ықпал етті. Екі елдің жас суретшілерінің халықаралық конкурстарға, резиденциялар мен симпозиумдарға қатысуы олардың дүниетанымының кеңеюіне, стильдік тұрғыда жаңаруына тікелей әсер етті.

1990 жылдардан бастап Қазақстан мен Моңғолиядағы әйел суретшілердің шығармашылығы айтарлықтай күшейіп, жаңа тақырыптық-идеялық бағыттарда көріне бастады. Гендерлік мәселелер, жеке тұлғаның психологиялық күйі, әлеуметтік рөлдер трансформациясы олардың шығармашылығының негізгі желісіне айналды. Бұл үрдіс посткеңестік кеңістіктегі әлеуметтік-мәдени өзгерістердің айқын көрсеткіші болып табылады. Қазақстандық суретшілердің бір бөлігі түркілік дүниетаным, шамандық, космогониялық мифтерге қайта үңілсе, моңғол суретшілері де тенгризм мен буддистік символиканы жаңаша интерпретациялады. Сәйкесінше, көркем бейнелер күрделі мифологиялық құрылымдармен толықты:

- қазақ өнерінде – Көк Тәңірі, Самұрық, космостық ағаш бейнелері,
- моңғол өнерінде – Оңғыд (*protective deities*), Будда бейнелері, дала рухтары.

Мифологиялық-синкреттік тәсіл екі елдің де заманауи өнерін постфольклорлық бағытқа жақындатып, ХХІ ғасырдың басындағы басты эстетикалық тенденциялардың біріне айналды.

Қазақстан мен Моңғолия өнеріндегі ұқсастықтар мен айырмашылықтар

Ұқсастықтар: тарихи-мәдени ортақтығы, көшпелі өркениет мұрасына негізделуі, пост-кеңестік кезеңдегі көркем ой еркіндігінің артуы, урбанизация тақырыбының өзектілігі, экспериментке бейімділік.

Айырмашылықтар: Моңғолияда буддистік иконографияның ықпалы әлдеқайда күшті;

Қазақстанда түркілік архетиптер мен этносимволизм кеңірек қолданылады; Моңғол өнерінде танка мен буддистік стиль элементтері жиі кездеседі; Қазақстанда инсталляция, перформанс, жаңа медиа бағыттары қарқынды дамыған. Бұл ұқсастықтар ұлттық кодтың екі елде де рухани іргетас ретінде сақталғанын, бірақ әрқайсысы оны өзіндік концептуалдық тәсілмен дамытқанын дәлелдейді.

Сонымен бірге зерттеу цифрлық дәуірдің әсерін де айқын көрсетті. ХХІ ғасырдың басынан бастап Қазақстан мен Моңғолия суретшілері жаңа медиа өнерін белсенді қолдануда: виртуалды көрмелер, сандық графика, интерактивті инсталляциялар ұлттық өнердің жаңа форматтағы өмірін қамтамасыз етті. Бұл екі елдің де мәдениетінде технология мен дәстүрдің үйлесімді дамып келе жатқанын дәлелдейді.

Қорытынды

ХХ ғасырдың соңы мен ХХІ ғасырдың басындағы Қазақстан мен Моңғолияның бейнелеу өнері ұлттық мәдениеттің жаңғыруы мен жаһандану дәуіріндегі өзіндік көркемдік бейнелеу тілінің қалыптасу кезеңі болды. Зерттеу барысында екі елдің өнеріндегі тарихи сабақтастық пен мәдени трансформация, дәстүр мен заманауи бағыттардың тоғысы айқындалды. Бұл кезең суретшілердің ұлттық болмысты жаңа формада түсіндіруіне, көркемдік эксперименттер арқылы рухани ізденіс жасауына жол ашты.

Қазақстанның бейнелеу өнері тәуелсіздік жылдарында жаңа идеялық және мазмұндық деңгейге көтерілді. Кеңестік реализмнен кейінгі кезеңде суретшілер еркін ойлау мен шығармашылық еркіндікке ие болды. Ә. Қастеев мектебінен шыққан дәстүрлі бағыттағы суретшілер мен жаңа буын өнер иелері (мысалы, С. Айтбаев, Е. Төлепбай, М. Нарымбетов) заманауи көркемдік тіл арқылы ұлттық идеяны бейнелеудің жаңа үлгілерін ұсынды. Олардың туындыларында қазақ дүниетанымы, мифологиялық және рухани мазмұн, табиғат пен адамның үйлесімі айқын көрініс тапты. Сонымен қатар цифрлық және перформативтік өнер түрлерінің енуі Қазақстан бейнелеу өнерін халықаралық деңгейге шығарды.

Моңғолияда да ұқсас мәдени өзгерістер байқалды. Елдің бейнелеу өнері социалистік реализмнің шектеулерінен шығып, буддистік символика мен ұлттық мифтерге негізделген жаңа бағыттарға бет бұрды. Ц. Цолмон, Б. Амгалан және О. Ганбат сынды суретшілер өз шығармаларында ұлттық дәстүр мен қазіргі жаһандық мәдени кодтарды ұштастыра білді. Бұл үрдіс Моңғолияның бейнелеу өнерін постмодернистік эстетикаға жақындатты және ұлттық бірегейлікті сақтай отырып, әлемдік мәдени үдерістерге кіріктіруге мүмкіндік берді.

Зерттеу нәтижесінде екі ел өнерінің дамуындағы ортақ үрдістер анықталды. Біріншіден, екеуінде де бейнелеу өнері ұлттық сана мен рухани жаңғырудың көрінісіне айналды. Екіншіден, жаһандану жағдайында заманауи технологиялар мен дәстүрлі эстетиканың синтезі күшейді. Үшіншіден, өнердің әлеуметтік функциясы кеңейіп, қоғамдағы мәдени диалог пен ұлттық идентичтікті қалыптастыру құралына айналды.

Сонымен қатар айырмашылықтар да бар: Қазақстанда заманауи өнердің халықаралық көрмелерге шығуы мен медиа өнердің дамуы белсенді жүрсе, Моңғолияда буддистік руханият пен тарихи символдар басты тақырыптық бағыт болып қала берді. Бұл ерекшелік әр елдің мәдени және діни дәстүрлерінің тарихи тереңдігімен байланысты.

Қорытындылай келе, XX ғасырдың соңы мен XXI ғасырдың басындағы Қазақстан мен Моңғолияның бейнелеу өнері ұлттық рухани мұраны сақтаудың және оны жаңа мәдени кеңістікте танытудың қуатты тетігіне айналды. Екі елдің суретшілері дәстүр мен заманауилықты ұштастырып, өнерді қоғамның мәдени дамуы мен рухани тұтастығының негізгі факторы ретінде көрсетті. Бұл зерттеу екі мемлекеттің бейнелеу өнерінің болашағын түсінуге, мәдениетаралық байланыстарды нығайтуға және көркемдік мұраны ғылыми тұрғыда зерделеуге маңызды үлес қосады.

Жалпы алғанда, XX ғасырдың соңы мен XXI ғасырдың басындағы Қазақстан мен Моңғолияның бейнелеу өнеріндегі даму үрдістерін салыстыру екі елдің мәдени-рухани тұрақтылығын, шығармашылық ойлау жүйесінің тереңдігін және ұлттық өзіндік ерекшеліктердің сақталуын айқын көрсетеді. Әсіресе посткеңестік кезеңдегі мәдени трансформациялар жаңа көркемдік бағыттардың қалыптасуына, дүниетанымдық ізденістердің күшеюіне және ұлттық өнердің жаңаша игерілуіне жол ашты.

Қазақстанның заманауи өнерінде модернистік, постмодернистік және концептуалдық бағыттардың белсенді дамуы, жаңа медиа технологиялардың енгізілуі, цифрлық көркемдік кеңістіктің кеңеюі халықаралық деңгейде таныла бастаған шығармашылық ортаның қалыптасқанын көрсетеді. Мәселен, қазақстандық суретшілердің Венеция биенналесі, Орталық Азия өнер апталықтары сияқты ірі көрмелерге қатысуы елдің заманауи өнерін жаһандық мәдени айналымға енгізді. Бұл эстетикалық ізденістердің кеңдігін, тақырыптық және техникалық экспансияның күшеюін дәлелдейтін маңызды көрсеткіш.

Моңғолияда да осы кезеңде көркемдік жаңғыру жүрді, алайда оның негізінде тарихи-рухани дәстүрлер мен буддистік өнердің қайта жандануы тұрды. Будда бейнелері, иконографиялық жүйе, мифологиялық болмыс туралы түсініктер жаңа контексте интерпретацияланып, дәстүрлі танка өнері заманауи элементтермен үйлесе бастады. Бұл бағыт моңғол мәдениетінің ерекше архетиптік тұрақтылығын, ұлттық болмыстың діни-рухани тереңдігін және дәстүрлі семиотикалық жүйенің заманауи өнерде де өміршендігін көрсетеді.

Осылайша, Қазақстанда заманауи бағыттар басымдыққа ие болса, Моңғолияда тарихи-рухани мұра көркемдік тілдің басты қозғаушы күшіне айналды.

Зерттеу нәтижелері екі ел өнерінің дамуындағы ортақ мазмұндық және формалық желілерді ғана емес, олардың дара эстетикалық бағыттарын да түсінуге мүмкіндік береді. Қазақстан мен Моңғолия суретшілерінің шығармашылығы ұлттық өзіндікті сақтаудың, мәдени символдарды жаңғыртудың және оларды жаңа көркемдік кеңістікте танымал етудің маңызды тәсіліне айналды. Бұл өз кезегінде өнердің қоғамдағы рөлін кеңейтті: бейнелеу өнері тек эстетикалық орта емес, сонымен қатар тарихи жадты сақтау, мәдени кодты жеткізу, әлеуметтік ой мен философиялық рефлексияны бейнелеу құралына айналды.

Сонымен қатар екі ел арасындағы мәдени байланыстарды дамытуға көркем өнердің қосқан үлесі де ерекше. Қазақстандық және моңғолиялық суретшілердің халықаралық симпозиумдарда, ортақ көрме жобаларында, мәдени алмасу бағдарламаларында қатар

жұмыс істеуі екі жақты рухани диалогты нығайтты. Осындай байланыстар көркемдік идеялардың алмасуына жағдай жасап, аймақтық мәдени интеграцияның дамуына әсер етеді. Бұл үрдіс болашақта да жалғасып, Орталық Азияның ортақ көркем кеңістігін қалыптастыруға алғышарт болатыны анық.

Қорытындылай келе, Қазақстан мен Моңғолияның XX ғасыр соңы мен XXI ғасыр басындағы бейнелеу өнері тек өткеннің көркемдік үлгілерін сақтап қана қоймай, жаңа заман талаптарына жауап бере отырып, өзіндік мәдени жолын қалыптастырды. Ұлттық дәстүрді заманауилықпен үйлестіру, шығармашылық еркіндікті кеңейту, жаңа көркемдік әдістер мен технологияларды игеру бұл кезеңнің басты ерекшелігі болды. Осы зерттеу жұмысы екі елдің өнеріндегі рухани сабақтастықты, эстетикалық жаңашылдықты және мәдени көпқырлылықты ғылыми тұрғыдан зерделеуге мүмкіндік беріп, болашақта Қазақстан Моңғолия көркем байланыстарының жаңа деңгейде дамуына негіз қалады.

Мүдделер қақтығысы

Бұл жұмыстың авторы мүдделер қақтығысы жоқ екенін мәлімдейді.

Әдебиеттер

Телжанов, К. (2005). Өнер және уақыт. – Алматы: Қазақ университеті. – 198 б.

Enkhbold, B. (2018). *Mongolian Contemporary Art: Between Tradition and Globalization*. – Ulaanbaatar: Art Council of Mongolia. – 156 p.

Dashnyam, L. (2020). *Modern Art in Mongolia: Historical Overview and Contemporary Trends*. – Ulaanbaatar: State Publishing. – 204 p.

Nurmukhametov, S. (2021). *Kazakhstani Art in the Post-Soviet Era: Identity and Modernity*. – Astana: Eurasian National University Press. – 210 p.

Art Council of Mongolia. (2022). *Contemporary Mongolian Artists: 1990–2020*. – Ulaanbaatar. URL: <https://www.artmongolia.mn/contemporary-art> (accessed: 30.08.2025).

Ә. Қастеев атындағы Мемлекеттік өнер музейі. (2020). Қазақстан бейнелеу өнерінің даму жолы. – Алматы. URL: <https://www.gmirk.kz> (accessed: 30.05.2025).

Art Council of Mongolia. (2022). *Contemporary Mongolian Artists: 1990–2020*. – Ulaanbaatar. URL: <https://www.artmongolia.mn/contemporary-art> (accessed: 01.07.2025).

Ә. Қастеев атындағы Мемлекеттік өнер музейі. (2020). Қазақстан бейнелеу өнерінің даму жолы. – Алматы. URL: <https://www.gmirk.kz> (қаралған күні: 09.09.2025).

Лхамсурэн, Г. (2019). Монголия өнері мен мәдени мұрасы. – Улан-Батор: Nomadic Art Press. – 175 б.

Сейдахметова, А. (2022). Заманауи қазақ кескіндемесі: бағыттар мен ізденістер. – Астана: Көркем әдебиет баспасы. – 192 б.

References

Telzhanov, K. (2005). *Oner zhane uakyt*. – Almaty: Kazak universiteti. P 198.

Enkhbold, B. (2018). *Mongolian Contemporary Art: Between Tradition and Globalization*. – Ulaanbaatar: Art Council of Mongolia. Pp 156. [in English].

Dashnyam, L. (2020). *Modern Art in Mongolia: Historical Overview and Contemporary Trends*. – Ulaanbaatar: State Publishing. – 204 p. [in English].

Nurmukhametov, S. (2021). *Kazakhstani Art in the Post-Soviet Era: Identity and Modernity*. – Astana: Eurasian National University Press. – 210 p. [in English].

Art Council of Mongolia. (2022). Contemporary Mongolian Artists: 1990–2020. – Ulaanbaatar. URL: <https://www.artmongolia.mn/contemporary-art> (accessed: 30.08.2025). [in English].

A. Kasteev atyndagy memlekettik oner muzeyi. (2020). Kazakstan beyneleu onerinin damu zholy. – Almaty. URL: <https://www.gmirk.kz> (accessed: 30.05.2025). [in Kazakh].

Art Council of Mongolia. (2022). Contemporary Mongolian Artists: 1990–2020. – Ulaanbaatar. URL: <https://www.artmongolia.mn/contemporary-art> (accessed: 01.07.2025).

A. Kasteev atyndagy memlekettik oner muzeyi. (2020). Kazakstan beyneleu onerinin damu zholy. – Almaty. URL: <https://www.gmirk.kz> (accessed: 09.09.2025). [in Kazakh].

Lkhamsuren, G. (2019). Mongoliya oneri men madeni murasy. – Ulan-Bator: Nomadic Art Press. – pp 175. [in Mongolian].

Seydakhmetova, A. (2022). Zamanaui kazak keskindemesi: bagyttar men izdenister. – Astana: Korkem adebiet baspasy. pp 192. [in Kazakh].

Авторлар туралы мәлімет / Сведения об авторах / Information about authors:

Захай Бибігүл – докторант, Л.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Сәтбаев көшесі 2, 010000, Астана, Қазақстан, bibi.zakhay@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0001-9604-0469>

Захай Бибігүл – докторант, Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева, улица Сатпаева 2, Астана, Казахстан, bibi.zakhay@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0001-9604-0469>

Захай Бибігүл – doctoral student, L.Gumilyov Eurasian National University, Satpayev Street 2, Astana, Kazakhstan, bibi.zakhay@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0001-9604-0469>

Мақала туралы ақпарат / Информация о статье / Information about the article.

Редакцияға түсті / Поступила в редакцию / Entered the editorial office: 18.11.2025

Рецензенттер мақұлдаған / Одобрена рецензентами / Approved by reviewers: 26.11.2025

Жариялауға қабылданды / Принята к публикации / Accepted for publication: 10.12.2025